

SEBEN ALACA DOKUMA KUMAŞ TASARIMINDA ÇİFT KATLI HORTUM DOKUMA TEKNİĞİYLE TASARIM GELİŞTİRMEK

Pakize KAYADİBİ* - Ebru KÖSEDAĞ**

ÖZ

Anadolu'da el sanatları içinde dokumacılık, yörenin özelliklerini yansıtması açısından önemli bir kültürel mirastır. Bolu ili Seben ilçesi alaca dokumaları ile ön plana çıkmaktadır. Seben'de üretilen alaca dokumaları kadınlar, günlük ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmaktadır. Ancak geleneksel olarak üretilen dokuma kumaşlarının makineleşmesiyle birlikte üretiminin ve dokuma ustalarının sayısının gün geçtikçe azalması gibi sorunlar ile karşılaşmaktadır.

Çalışmanın amacı, kaybolmakta olan alaca dokumalarına, günümüz koşullarında alternatif düşünme ve üretme biçimlerine odaklanarak, tasarım ve ürün geliştirme yoluyla üretici ve tasarımcıların yaratım süreçlerine yol gösterici olması ve geliştirmesidir. Çift katlı hortum dokuma tekniği ile yöresel seben alaca dokumalarına bir öneri olarak dikişsiz hortum dokular ile farklı bakış açısı sunulmaktadır. Ayrıca dokuma mirasının aktarımında önemli bir etken olan gelişen teknoloji, hız ve küreselleşen dünyada; yerel dokuma ürünlerinin yeniden kullanılabilirliğini arttırma, sürekliliğini sağlama, miras aktarımında farkındalık oluşturma ve alaca dokuma kumaş tasarımını geliştirmede önemli bir kaynak

* Dr. Öğretim Üyesi – Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü

** Yüksek Lisans Öğrencisi Ebru KÖSEDAĞ, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı

e-posta: ebrukosedag04@gmail.com/ pakizekayadibi@ibu.edu.tr / ORCID: 0000-0002-3273-5314/ 0009-0001-4921-2843

Makale Türü: Araştırma Makalesi / DOI: <https://doi.org/10.32704/akmbaris.2023.185>

Makale Gönderim Tarihi: 06.08.2023 / Makale Kabul Tarihi: 11.12.2023

Kayadibi, Pakize– Köseadağ, Ebru (2023). “Seben Alaca Dokuma Kumaş Tasarımında Çift Katlı Hortum Dokuma Tekniğiyle Tasarım Geliştirmek” *ARIŞ*, Aralık, Sayı: 23, s. 45-66.

olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi dokuma teorisi ile deneysel tasarım kuramına dayanmaktadır. Bolu ili Seben ilçesi alaca dokuma örnekleri katılımcı ile karşılıklı konuşma, gözlem, kumaş örneklerinin analiz edilmesi, fotoğraflanması ile uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Alaca dokuma örneklerinden yola çıkarak, iki kenar bağlantılı (hortum/torba) dokuma tekniği ile hortum/torba dokuma kumaş tasarımlarından elde edilen örnekler uygulanmıştır. Böylece geleneksel alaca dokuma tasarımı kullanılarak dokuma tezgâhında dikişsiz, örgünün bozulmadan devam ettiği bir kumaş ve üç boyutlu tasarımlar elde edilmiştir. Aynı zamanda geleneksel alaca dokuma özelliğini kaybetmeden korunarak yeni bir dokuma tekniği ile bir araya getirilmiştir. Bu sayede dokuma alanına yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *El sanatları, Alaca dokuma, Hortum/Torba dokuma, Katlı dokuma*

DEVELOPING DESIGN WITH DOUBLE LAYER HOSE WEAVING TECHNIQUE IN SEBEN ALACA WOVEN FABRIC DESIGN

ABSTRACT

Weaving is an important cultural heritage in Anatolia, reflecting the region's characteristics. The Seben district of Bolu province stands out with its alaca weavings. Women use the alaca weavings produced in Seben to meet their daily needs. However, with the mechanisation of traditionally produced weaving fabrics, problems such as decreased production and the number of weaving masters is encountered daily.

The study aims to guide and improve the creative processes of producers and designers through design and product development by focusing on the disappearing alaca weaving's alternative ways of thinking and producing in today's conditions. As a suggestion to the local Seben alaca weavings with double-layer hose weaving technique, a different perspective is presented with seamless hose weaves. In addition, in the developing technology, speed and globalising world, which is an essential factor in the transfer of weaving heritage, it is thought that it will be an essential source in increasing the reusability of local weaving products, ensuring continuity, raising awareness in heritage transfer, and developing alaca woven fabric design.

The study's conceptual framework is based on weaving theory and experimental design theory. Alaca weaving samples from the Seben district of Bolu province were carried out through mutual conversation with the participant, observation, analysis, and photography of fabric samples. Based on Alaca weaving samples, samples obtained from hose/bag woven fabric designs with two edges connected (hose/bag) weaving technique were applied. Thus, by using the traditional alaca weaving design, a fabric and three-dimensional designs were obtained without stitching on the weaving loom, where the weave continues without deterioration. At the same time, traditional alaca weaving has been brought together with a new weaving technique while preserving its characteristics. In this way, a new perspective has been brought to the field of weaving.

Keywords: *Handicrafts, Alaca weaving, tubular/bag weaving, layer weaving.*

1. GİRİŞ

“Yaşayan miras” olarak da anılan somut olmayan kültürel miras; toplumlar tarafından aktarılan temsilleri, uygulamaları, bilgi, ifade ve becerileri içermektedir (Aydın, 2022). Kültürümüzde somut olmayan miras özelliği taşıyan el sanatları, yapılmış olduğu yörenin gelenek ve göreneklerine, örf ve adetlerine, yaşam tarzına ayna tutmaktadır. Dokuma mirası, gençlerin kültürlerine olan bağlılığının oluşturulmasında, geçmişten gelen gelenek ve göreneklerin aktarılmasında, bu geleneklerin uygulanışı sırasında yapılan dokuma kültürünün korunmasında ve sürdürülmesinde önemli yer tutmaktadır. Kültürel değerlerin bir yansıması olan geleneksel el sanatları da kültürün toplumdan topluma aktarımında etkin bir rol oynamaktadır (Meriç., Kurtuldu ve Önlü, 2018).

Geleneksel Sanatlar kültürünün en önemli alanlarından biri olan kumaş dokumacılığı Anadolu kültürünün köklü geçmişe sahip zenginliklerinden biridir. Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde o yöreye özgü tezgâh, iplik, motif ve kompozisyon gibi özellikleri ile dokunan kumaşların yörenin kimliğini taşıdığı bilinmektedir. Bu yörelerden biri olan Bolu ili Seben ilçesi de dokumacılık alanında alaca dokumaları ile ön plana çıkmaktadır. Seben'de üretilen çoğunlukla çubuklu (çizgili) ve kareli kumaş olarak üretilen alaca denilen dokumaları kadınlar, iç ve dış (don) giyimden, geleneksel örtülere kadar günlük ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmaktadırlar. Ancak geleneksel dokuma kumaşlarının makineleşmenin hızlı ve ucuz üretim etkisi ile günümüzde hem dokuma üretiminin hem de işi yapan ustalarının sayısının gün geçtikçe azalması gibi sorunlar ile karşılaşmaktadır. Diğer bir sorun ise alaca dokumalarının kullanım alanı olan iç ve dış giyimde gelişen teknoloji ile ihtiyaç duyulmaması, beğenilerin değişmesi, moda anlayışı gibi nedenlerle tercih edilmemesidir. Bu nedenle somut olmayan kültürel mirasın korunmasında önemli rolü olan envanter oluşturma ve tasarım, yeni kullanım alanları gibi günümüzde teknolojinin geçirdiği değişime bağlı olarak yeniden yorumlamak ve nesilden nesile aktarımına katkı sağlamak gerekir (Yıldız, 2023).

Tasarım ve yaratıcılık tüm üretim alanlarında olduğu gibi dokuma kumaş tasarımında da ürünün diğerlerinden ayırt edilmesi, kullanıcı tarafından daha çok ilgi çekmesi, talep edilmesi (Metlioğlu Halaçeli, 2015) ve somut olmayan kültürel miras ürünü olarak nesilden nesile aktarımını sağlamak için önemli bir unsurdur. Aynı zamanda yeni ürün geliştirmenin temelini oluşturan tasarım kavramı, son yıllarda tasarımcıların ürünlerine farklılık, özgünlük ve katma değer kazandırmak için kullandıkları en önemli araçlardan biridir (Koca ve Mendi, 2021).

Tasarım, zihinde oluşan imgelerin kullanılması ile estetik ve işleve dönük nesnelerin üretimi için yapılan zihinsel ve fiziksel eylemlerin bütünü (Halaçeli Metlioğlu, 2018), Önlü'e göre (2004), istenilen amaca cevap veren bir düşüncedir ve anlaşılabilir bir bütünün parçalarının organizasyonu iken, Bruce Archer (1965), tasarımı “bir amaca yönelmiş problem çözme eylemi” olarak tanımlamaktadır. Diğer yandan tasarım; insanla ve yaşadığı çevreyle bütünleşmiş, içinde yaratıcılığı barındıran, işlevsel amaca yönelik olan bir ürüne farklı bir boyut, görünüm ve işlev kazandırmaktır (Önlü, 2006). Tasarım araştırmalarının amaçları insanlar tarafından yapılan yapayın keşfedilmesi ve bu eylemlerin gerek akademik araştırmalarda gerekse imalat sektöründe yönetilişiyle ilgilidir (Bayazıt, 2004). Genel anlamda tasarımın insan hayatını etkileyen tüm alanlarda nokta, çizgi, biçim, form, şekil, renk, doku ve malzeme gibi unsurlarla insan duyuları arasında ilişki kurduğu söylenebilir (Gürüm ve Yalçın, 2016). Farklı malzeme, teknik, örgü, renk birlikteliği ile görsel etkiler içeren dokuma kumaş elde etmek bir tasarım sürecini gerektirir (Önlü, 2006). Kültürel kimliğin devamlılığı, gerekliliği ve sürdürülebilirliği için var olan bu değerlerimizin, anlamlarını yitirmeden günümüzde çeşitli görsel uygulamalar ve farklı

tasarımlar ile kendine farklı kullanım alanları bulması açısından da önemlidir (Gürcüm ve Yalçın, 2016). Geleneksel Sanatlarda tasarımın önemini Küçükerman (1996) “geleneksel motiflerin ve biçimlerin, yaşatmak, geliştirmek ve tanıtmak amaçlı süsleme sanatlarında ele alındığını ve kaynak teşkil eder” ifadesiyle vurgulamaktadır.

Tasarım araştırması sistematik bir araştırma olup amacı insan yapımı nesnelere ve sistemlerin bilgisi ya da bu nesnelere görünüşün, kompozisyonun, strüktürün, amaçların, değerlerin ve anlamın belirlenmesidir (Archer, 1981).

Türkmen (2009), sürdürülebilirlik kavramının tekstil ve moda tasarımı açısından ele alındığında, tasarım, üretim ve tüketimin çeşitli aşamalarında karşımıza çıkan farklı sorunlardan bahsetmek gerektiğini ve tekstil ürünlerinin nasıl kullanıldıkları, nasıl tekrar değerlendirildikleri ve nasıl ortadan kaldırılacakları da çevreye etkileri açısından önem taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca sürdürülebilir bir yaşam için farkındalıklı tasarımlar yapabilmemize, kaynakları daha doğru kullanmamıza, daha sürdürülebilir üretim süreçleri oluşturmamıza ve güçlü bir kullanıcı bilinci edinmemize bağlı olduğunu da ifade etmektedir.

Dokuma, dokumak ve iplik eğirmek olarak bilinen en eski terimlerden biridir (İmer, 1997). Dokuma en az iki iplik grubunun, kullanılan örgü yapısına uygun olarak kesişmesini sağlayan eylem (Başaran, 2019); dokuma ya da dokunmuş kumaşlar ise bu iplik gruplarından kumaşın boyu yönünde olanlar (dikey) çözgü, eni yönünde olanlar da (yatay) atkı iplikleri (Acuner, 2001; Başaran, 2019; Dölen, 1992; İmer, 1997; Özgen ve Türkyılmaz, 2003; Yılmaz ve Anmaç, 2000) olarak adlandırılırlar. Dokunmuş bir kumaş ya da dokuma kumaşlar bu iki grup ipliğin örgü olarak adlandırılan belirli sistemlerle birbirleriyle bağlantı yapmaları sonucu üretilen yapılardır (Acuner, 2001; Başer, 2004; Wilson, 2001). Dokuma kumaş boyunca belirlenen örgünün dikey/boyuna çözgü iplikleri arasında yatay/enine atkı ipliklerinin atılması ile kumaşı oluşturması ve bu işleminin tekrarlanmasıdır. Dokuma kumaşlar, yatay durumda olan atkı ve dikey durumda olan çözgü ipliklerinin belirli bir düzen içinde birbirleriyle bağlantı kurması ile oluşturdukları tekstil yapılarıdır (Önder, 1995). Dokumayı meydana getiren boyuna (dikey) ipliklere yöresel ifadeleriyle çözgü, eriş, direzin; enine (yatay) ipliklere de atkı, argaç denmektedir (Sarioğlu, 1994). Dokuma kumaşlar yapıları gereği atkı ve çözgü ipliklerinin dik açı oluşturacak biçimde kesişmeleri nedeniyle üç boyutludurlar (Halaçeli, 2010). Atkı ipliklerinin örgü yapısına göre çözgü iplikleri arasında en basit örgü yapısına göre bir çözgünün üstünde bir çözgünün altında tekrarlayan işlem sonucu hareket etmesidir. Çözgü İpliklerin örgü yapısına göre aşağı yukarı iniş ve çıkışları “gücüler” aracılığıyla yani çerçeve sistemiyle sağlanır (İmer, 1997). Çerçevelerin ana görevi gücü tellerini taşımak ve bu tellerden geçirilmiş çözgü ipliklerine hareket vermektir (Başaran, 2019).

Dokumada ana örgüler, bezayağı, dimi ve saten olarak üçe ayrılmaktadır. Bezayağı örgüsü en küçük raporlu örgü türüdür. İki çözgü ve iki atkı ipliğinden oluşur. Bezayağı örgü özellikle pamuklu kumaşlarda ve ince dokulu yazlık kumaşlarda kullanılan en yaygın örgüdür (Başer, 2004). Dimi örgüleri, kumaş yüzeyinde eğimli yollar oluşturan temel dokuma örgüleridir. Bu eğimli yollara dimi diyagonalı adı verilir. Dimi örgüsünde (şerj, şayak), kumaş yüzeyindeki çapraz (diyagonal) dimi hatları kumaş ön yüzünde belirgin haldedir. Kumaşın ön yüzünde dimi diyagonalı sağ yollu ise arka yüzünde sol yolludur. Bezayağı örgülü kumaşa göre daha yumuşak, esnek ve dökümlü olur. Bu özelliğinden dolayı pamuklu ve yünlü dokumacılıkta sıklıkla kullanılmaktadır. Saten örgüler ise örgü raporu içerisinde bağlantı noktalarının birbirleri ile hiç temas etmeyecek şekilde dağınık olarak yerleştirildiği bezayağı ve dimi örgülerden sonra üçüncü ana örgüdür (Başaran, 2019; Başer, 2004; İmer, 1997; Kayadibi, 2013).

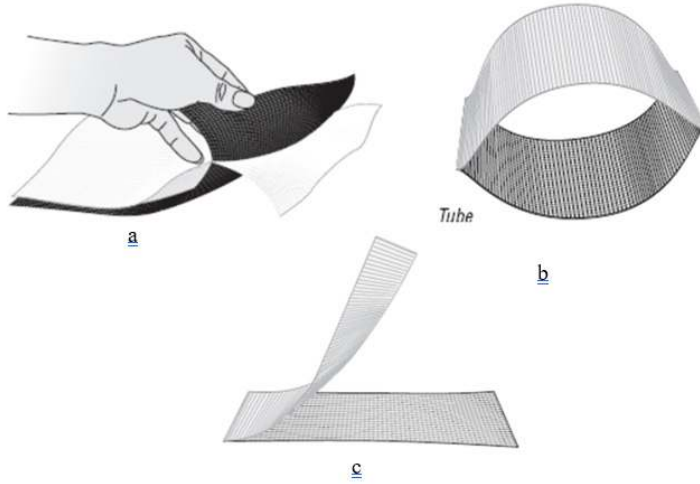
Ana örgülerden türetilen örgüler ise bezayağı, dimi ve saten türevleri olarak bilinmektedir. Bezayağı bağlantı noktalarının enine, boyuna ve her iki yöne doğru büyütülmesi (İmer, 1997; Şeber ve Alpan, 1989; Yılmaz ve Anmaç, 2000) ya da yeni bağlantılar eklenerek bezayağı karakterinin devam ettirilmesi sonucu elde edilmektedir (Başaran, 2019). Bezayağı örgü türevleri olarak en çok kullanılan çözü ve atkı ripsleri ile panama örgüsüdür. Çözü ripsleri (RÇ/RE), enine rips, atkı ripsleri (RA/RU) ise uzunlamasına ripsler olarak isimlendirilir. Panama örgüler ise hem atkı hem de çözü yönünde eşit uzunlukta atlama grupları kullanarak elde edilen (Başer, 2004) ya da çözü ve atkı yönünde genişletildiğinde/çoğaltıldığında ulaşılan örgülerdir (Başaran, 2019).

Çift Katlı dokumalar, bir grup atkı ile bir grup çözü ipliğinden oluşur ve dokuma yapısında üst üste konularak iki veya daha fazla iplik grubunun oluşturduğu, birbiri arasında bağlantı kuran kumaş katlarından oluşan yapılardır (Sarioğlu, 2010). Çift katlı kumaş örgüleri çözü ve atkı yönünden birden fazla çözü ve atkı ipliğinin ilave edilmesinden (Şeber, 1995), her biri bir dizi çözü ve atkı ipliğinden oluşan iki grup iplikten bir grubu kumaşın üst yüzünde, diğeri alt yüzünde yer almasından (Başer, 2004) oluşan, her iki yüzü kullanışlı dokular (İmer,1997) olarak tanımlanmaktadır. Çift ya da iki katlı kumaşlarda, her biri bir dizi çözü ve atkı ipliğinden oluşan iki grup iplikten bir grubu kumaşın üst yüzünde, diğeri alt yüzünde yer alarak kendi aralarında örgüye girmektedirler (Başer, 1998).

Fotoğraf 1: Çift katlı hortum/torba dokumadan görüntüler, (Kösedag, 2023).

Çift katlı hortum dokuma tekniği; iki veya daha fazla iplik grubunun üst üste dokunması ve iki kenarın dikişsiz birleştirilmesi ile oluşan (Fotoğraf 1), içi boş torba, yuvarlak yapılı, aynı zamanda üst ve alt doku bağlantılarının eşit olduğu doku türleridir (İmer, 1989:24; Sarioğlu 2010). Bu dokumalar sağ ya da sol kenarlarında yapılan bağlantılar ile tezgâh eninin katlarında geniş dokumalar üretilebilirken, bağlantıların iki kenarda gerçekleştirilmesi ile hortum veya torba olarak bilinen içi boş, yuvarlak yapılara ulaşılmaktadır (Başaran, 2023). Çift dokuma örgülerin üç temel çeşidi vardır. Aynı anda (Şekil 1) a) iki ayrı kumaşı üst üste dokuma, b) Hortum (tüp) dokuma (iki kenar bağlantılı), c) çift en dokuma, tek kenar bağlantılı olarak tezgahınızın iki katı genişliğinde bir kumaş dokunabilmektedir (Osterkamp, 2023).

Şekil 1: Çift katlı dokumalar (Osterkamp, 2014)

1.1. Seben Alaca Dokuma

Alaca dokuma, Türk Dil Kurumu (Erişim:2023) güncel sözlükte yer aldığı şekliyle “Birkaç renkli iplikten yapılmış dokuma” olarak ya da “birkaç rengin karışımından oluşan çok renkli anlamına gelen “alaca” Anadolu’nun birçok yerinde, çok renkli kumaş (Eraslan ve Atalayer, 2013) anlamında kullanılmaktadır. Alaca dokumalar çoğunlukla renkli pamuklu iplik kullanılarak çizgili (çubuklu), kareli kumaş (Balkanal ve Sökmen, 2017; Gök Çatalkaya, 2016) olarak özellikle iç ve dış giyim ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmıştır. Çoğunlukla lacivert ya da bordo zemin üzerinde sarı çizgileri olan bir tür pamuklu kumaştır. Dayanıklı ve kullanışlı bir kumaş olan alaca, günümüze kadar İstanbul’da ve Anadolu’nun birçok yöresinde dokunmaktaydı. Alaca kumaşı, beşparmak, yollu (Balkanal ve Sökmen, 2017; Gök Çatalkaya, 2016; İmer, 2001) olarak da isimlendirilmektedir. Alaca, köken olarak kırmızı anlamına gelen “al” kelimesinden gelmektedir. Yöresel kullanımda alaca dokumalara; çok renkli kilime alacalı kilim, ikiden fazla renkli ipliklerle dokunan veya desen verilen bir çuvala alacalı çuval/alaca çuval, alaca bez, alacalı kumaş, alacalı don, alaca entari, alaca heybe, alaca çarşaf, alaca peşkir gibi adlar verilmektedir (Eraslan ve Atalayer, 2013). Salman (2004) ve İncik (2008) ise alaca dokumaları buldukları yere göre Mısır alacası, Dapul Hint (Daphol) alacası, Hindi alacası, Manisa alacası, Tire alacası, Kaşan alacası, Şam alacası, Antep alacası, Bursa alacası, Manisa alacası, Kastamonu alacası, Buldan alacası, Arapkir (Malatya) alacası ve Antep alacası olarak isimlendirmektedirler.

Alaca dokumalar, çözgü ya da atkıdan farklı renklerde, enine ve boyuna çubuklu, çizgili veya ekose desenli olarak dokunmaktadır (Soysaldı ve Gök, 2016; Yardımcı, 2016). Alaca kumaşların çok eski örneklerinde az da olsa bezayağı örgüsünün yanı sıra dimi örgüsü kullanıldığı tek renkli, çizgili örnekleri de mevcuttur. İmer (2001), Gaziantep yöresinde yapmış olduğu çalışmasında alaca dokumaların pijama çizgili, gümüşü-lacivert çizgili, yeni çizgi, düz helaliye, dişli, üç çubuklu mestane, bir kalın-üç ince çubuklu şalşapık gibi isimlerle dokunduğunu ifade etmektedir. Balkanal (2017) ise çalışmasında Seben dokumalarının geçmişte günlük kullanım ve çeyiz olarak, alaca dokuma çeşitlerinin hemen hemen her evde yapıldığı, evlerde 2-3 adet dokuma tezgâhı (düzen) bulunduğu bu tezgâhların birinde kilim, heybe, çul ve çuval gibi kaba dokumalar, ötekende kıvrak dedikleri iç çamaşırlık ve çarşaflık dokumalar, diğerinde ise alaca dokunduğunu ifade etmektedir.

1.2 Bolu İli Seben İlçesinde Bulunan Alaca Dokuma Kumaş Örnekleri

Çalışmada Bolu İli Seben ilçesinde bulunan Alaca Dokumanın çeşitleri, özellikleri ve kullanım alanları incelenmiştir. Bu kumaşlardan dış giyimde kullanılmak için dokunan göklü alaca kumaş (Fotoğraf 2), ile iç giyimde kullanılmak için dokunan iç don çatkılı alaca (Fotoğraf 3) kumaşların analizleri yapılarak, sürdürülebilir öneri için hortum dokuma tekniğinde tasarlanmıştır.

Fotoğraf 2: Çizgili/çubuklu (göklü) dış don giyim alaca kumaş (Arabacıoğlu, 2023).

Alaca dokuma (Fotoğraf 2) yörede çubuklu/göklü adı verilmektedir. Bezayağı örgüsü kullanılan dokumada atkı ve çözgüde pamuk ipliği kullanılarak, dış don giyimi olarak üretilmiştir. Alaca dokumada lacivert, beyaz, hardal sarısı, kırmızı ve yeşil renkler kullanılmıştır. Çözgü ve atkıda kumaşa renk düzeni uygulayarak, ince, kalın çizgiler ya da daha kalın çubuklar elde edilebilir. Çubuk etkisinde önemli olan elde edilen çubukların çözgü ya da atkı yönünde devamlılık göstermeleridir (Başer, 2003).

Fotoğraf 3 : Çatkılı, iç don giyim alaca kumaş örneği(Arabacıoğlu, 2023).

Alaca dokuma (Fotoğraf 3) yörede çatkılı olarak bilinmekte ve iç don giyimi olarak üretilmektedir. Ekose, kareli kumaş olarak da adlandırılan alaca dokumalar hem atkı hem çözgü yönünde dokuma örgülerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan ve asıl amacı kumaş yüzeyinde özel bir görünüm efekti oluşturmak olan büyük birimli örgü ya da örgü etkisidir (Başer, 1998; Başer, 2003).

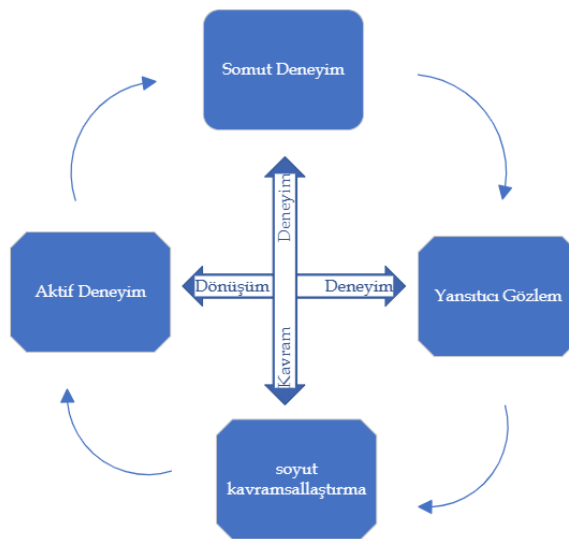
Seben Alaca dokumaları üzerine iki çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan ilkinde Alaca dokuma örneklerinin teknik, desen, renk ve kompozisyon özellikleri (Balkanal ve Sökmen 2017), ikincisinde ise Bolu ili, Seben ilçesine ait geleneksel el dokumalarında kullanılan teknik, iplik, renk ve motif özellikleri incelenmiştir (Korkutata 2014). İlgili alan yazın doğrultusunda Seben Yöresi Alaca Dokumalarında iki kenar bağlantılı dokuma tekniği üzerine yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışmanın amacı, kaybolmakta olan alaca dokumalarına, günümüz koşullarında alternatif düşünme ve üretme biçimlerine odaklanarak, tasarım ve ürün geliştirme yoluyla üretici ve tasarımcıların yaratım süreçlerine yol gösterici olması ve geliştirmesidir. Bu amaçla çift katlı hortum dokuma tekniği kullanılarak, yöresel Seben alaca dokumalarına bir öneri olarak dikişsiz hortum dokular ile farklı bakış açısı sunulmaktadır. Aynı zamanda dokuma mirasının aktarımında önemli bir etken olan gelişen teknoloji, hız ve küreselleşen dünyada; yerel dokuma ürünlerinin yeniden kullanılabilirliğini arttırma, sürekliliğini sağlama, miras aktarımında farkındalık oluşturma ve alaca dokuma kumaş tasarımını geliştirmede önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Çalışmanın kavramsal çerçevesi dokuma teorisi ile deneysel tasarım kuramına dayanmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmada, Seben Alaca dokuma kumaşlarının sürdürülebilirliğini sağlama, miras aktarımında farkındalık oluşturma, kullanılabilirliğini artırma yanı sıra işlevsellik, estetik ve sosyal kültürel anlamda tasarımın tüm yönleri ile çift katlı hortum dokuma tekniği kullanılarak bir ürün önerisi çalışılmıştır. Çift katlı hortum dokuma tekniği, üst üste iki veya daha fazla dokunun, sadece kenar uç bağlantılarının birleştirilmesi ile oluşturulan ve araları boş bırakılan, üst ve alt doku bağlantılarının eşit olduğu, dikişsiz olarak kenarlarından birleştirilerek (İmer, 1989) dokunan, iki çözümlü ve iki atkı sistemi ile her iki kenardan bağlantılı olarak dokunan çift katlı örgülere iki kenar bağlantılı çift katlı örgüler (Özgen ve Türkyılmaz, 2003) olarak adlandırılmaktadır. Çift katlı hortum dokumalar, dokumanın sağ ve sol kenarında yapılan bağlantılar ile tezgâh eninin katlarında geniş dokumalar üretilebilirken, bağlantıların iki kenarda gerçekleştirilmesi ile hortum veya torba olarak bilinen içi boş, yuvarlak yapılara ulaşılmaktadır (Başaran, 2023).

Çift katlı hortum dokuma tekniği kullanılarak Seben alaca dokuma kumaş tasarımı elde edilmesinde, Kolb'un en tanınmış öğrenme modellerinden biri olan "deneyimsel öğrenme teorisi" kullanılmıştır. Kolb'un teorisi öğrenenin kişisel gelişimine ve bakış açısına odaklanır. Deneyimsel öğrenme öğrencilerin bilgiyi gerçek yaşam durumlarında uygulamalarına olanak tanır. Tasarım becerilerini ve yeteneklerini geliştirir, aktif katılımı, eleştirel düşünmeyi, yaratıcılığı, problem çözme, iş birliğini ve iletişim becerilerini teşvik eder (Kolb, 1984; Kolb, and Kolb, 2017; Yanxue Ma vd., 2022). Dewey (1910) ise "How We Think" adlı kitabında Kolb'un (1984) "yansıtıcı (reflection)" kavramını, fikirlerin basit bir şekilde art arda sıralanması olarak değil, dayanağının ne olduğunu bilerek oluşturduğumuz her düşüncenin zihnimizde belirli/tutarlı sonuçları doğurması ve bu sonuçları hesapladıktan sonra yeniden düşünüp yeni sonuçlara vararak düşünce zinciri meydana getirmesi" olarak açıklıyor. Kolb'un teorisi (1984) gerçek deneyimler yoluyla hissederek, izleyerek, düşünerek, yaparak-yaşayarak öğrenme, anlayış geliştirme kavramına odaklanır ve somut deneyim, yansıtıcı gözlem, soyut kavramsallaştırma, aktif deneyimler olmak üzere dört temel aşama içerir (Şekil 1).

Şekil 2: Deneyimsel Öğrenme Döngüsü (Kolb ve Kolb, 2017)

Tasarım eğitiminde, öğrencilerin birden fazla öğrenme stilini gerçekleştirebilmesi onların farklı ve yaratıcı düşünebilmelerine, problem çözmede daha aktif ve verimli olabilmelerine katkıda bulunacaktır (Demirbaş ve Demirkan, 2007). Deneysel öğrenme, tekstil ürünleri tasarlama ve tekstil endüstrisindeki problemleri çözmeye yeteneğini geliştirmek için son derece önemlidir (Yanxue Ma vd., 2022).

Bu çalışma dokuma tasarım eğitiminde öğrenme modellerinden biri olan deneysel öğrenme modeli kullanılarak, çift katlı hortum dokuma tekniği ile Seben alaca dokuma kumaşların hortum yapısında tasarlanmasına ve uygulanmasına odaklanmaktadır.

Yapılan analizler, çizimler ve uygulamanın ilgili araştırmacılara, alaca dokuma yapan kadınlara ya da kurum, kuruluşlara, öğrencilere kaynak olması ümit edilmektedir.

3. TASARIM SÜRECİ

Çalışma, Deneysel Öğrenme Döngüsü (Kobl and Kobl) Şekil 1’de verildiği üzere “soyut deneyim”, “yansıtıcı gözlem”, “soyut kavramsallaştırma”, “aktif deneyim” olmak üzere dört (4) aşamada gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın soyut deneyim aşamasında; Seben Alaca Dokumaları ile ilgili yeni sürdürülebilir öneriler geliştirilebilmesi için öncelikle yazılı ve görsel kaynaklar araştırılmış, kaynak taramaları yapıldıktan sonra, bu bilgiler ışığında bölgeye gidilerek alan araştırılması gerçekleştirilmiştir.

Alan araştırmasında, ihtiyaç belirleme, alaca dokuma örneklerini inceleme, yörede dokumacı ya da dokuma işiyle uğraşan kişilerle etkileşime girerek karşılıklı görüşme, tanımlama, malzemeyi tanıma, fotoğraflama gibi bilgi toplama, hayal güçlerini kullanma, hissederek öğrenme, çözüm yolları belirleme ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yansıtıcı Gözlem aşamasında; alanyazın taraması ve Seben’de yapılan alan araştırması sonucu alaca dokuma işini gözlemleyerek, izleyerek, alaca dokumalara sürdürülebilirlik ve kültürel miras açısından bakarak, tanımlanmış, tasarım problemi belirlenmiş, tasarım önerileri oluşturulmuştur.

Soyut kavramsallaştırmada, tasarım önerilerinden en uygun olanı saptanmış ve değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda çift katlı dokuma tekniklerinden hortum dokuma tekniği dikişsiz iki kenardan bağlantılı bir dokuma olması ürün çalışması açısından uygun olabileceği düşünülmüştür. Yörede iki ya da dört çerçeveli tezgahlar kullanılmaktadır. Bu nedenle dokuma örgü planları iki ya da dört çerçeveli tezgahlarda dokunabilecek örgüler olarak tercih edilmiştir. Seçilen numune kumaş örneğinin analizi (çözü, atkı, iplik ve renk özellikleri) yapılarak incelenmiş, alaca kumaşlara farklılık, işlevsellik, estetik (dikişsiz kumaş) kazandırmak, kumaşın özelliklerine uygun form vermek için çift katlı hortum dokuma tekniği seçilmiştir.

Seçilen çift katlı hortum dokuma tekniği masa üstü numune dokuma tezgahlarında dokunmuştur. Çözü ve atkı ipliği olarak yörede kullanılan boyalı pamuk iplikleri kullanılmıştır. Kullanılan çözü ve atkı iplikleri yöresel özellikleri taşıyacak şekilde analizi yapılan kumaş renk raporuna göre düzenlenmiştir.

Aktif deneyimlemede (yaparak, yaşayarak öğrenme), öğrendiklerinden yararlanarak ve uygulama esnasında sorunları çözerek, çift katlı hortum dokuma tekniği ile dokuma yapılmış ve ürüne dönüştürülmüştür.

3.1. Deneysel Çalışmalar

Seben alaca dokuma örneklerinin kumaş analizlerinden yola çıkılarak, çift katlı hortum dokuma tekniği uygulanmıştır. Uygulamada temel örgülerden Bezayağı 1/1, Rç 2/2 ve Dimi 2/2, 1/2 temel dokuma örgüleri ve türevleri kullanılmıştır. Seben yöresinde kullanılan ve düzen adı verilen tezgahlarda geleneksel olarak gücü tellerinin ya da iplerinin takılı olduğu çerçeve sayısı iki (2) dir. Bu nedenle iki çerçeve ile dokunabilecek en küçük örgü raporu olan bezayağı örgüsü ve türevleri olan ripsler ve panama örgü raporları kullanılmıştır. Uygulamada iki kumaş örgüsü üst üste dokunacağından çerçeve sayısı en az dört (4) olmak zorundadır. Son iki çalışma farklı örgüleri de denemek üzere altı ve sekiz çerçeveli dimi örgülerinde de kullanılmıştır. Dokuma kumaş tasarımı sürecinde uygulamalar için renk, Seben alaca dokuma kumaşlarında kullanılan yöreye özgü renkler olarak belirlenmiştir. İplik olarak yörede kullanılan doğal boyalı pamuk iplikleri kullanılmıştır. Ürün tasarımında numune örnekler çalışılarak turistik amaçlı, kültürel ve işlevsel olması ile sınırlandırılmıştır.

Kumaşlar iki katlı olarak tasarlanmış ve üretim çözümlenmeleri sekiz çerçeveli numune dokuma tezgahında çift katlı hortum yapı olacak şekilde çözümlenmiştir. Çift katlı dokuma tahar planını; Başaran (2023), Özgen ve Türkyılmaz (2003) birleşik/karmaşık/çift katlı yapılarda genellikle bölünmüş çift tahar düzeni, İmer (1987) ise çift katlı dokularda üst ve alt kumaş için ayrı ayrı tahar planı olarak tanımlamaktadırlar (Tasarım 1,2,..4). Diğer tahar çeşitlerinden farkı üst ve alt dokumaya ait gücüler ayrı ayrı (İmer, 1987) gücü tellerinden bir üst bir alt şeklinde geçirilir, taraktan ise iki iplik olarak geçirilmektedir.

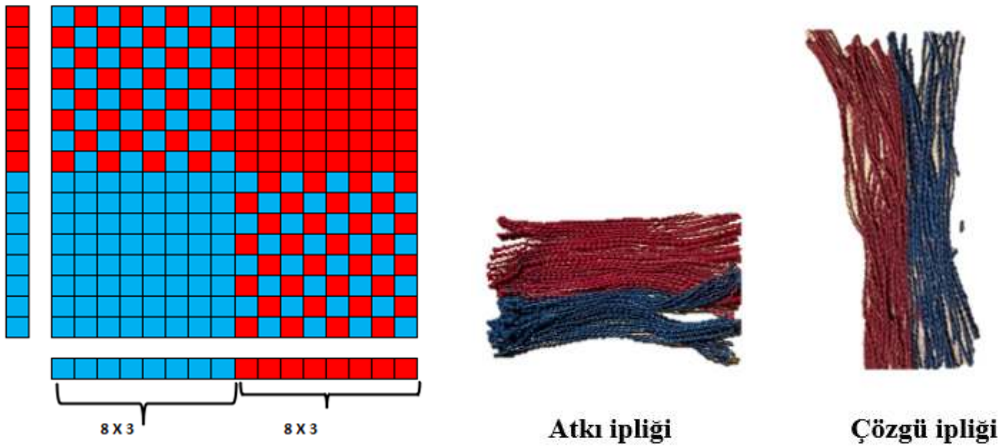
Tasarım sürecinde öğrencilerden temel örgülerden yola çıkarak çift katlı hortum dokuma tekniğini kullanmaları istenmiştir. Seben alaca dokuma kumaşlarını kültürel özelliklerini renk, tasarım, iplik gibi dikkate alarak taşınabilir, turistik ve üç boyutlu dokuma tasarımlar uygulayabilecekleri belirtilmiştir. Her öğrenci seçmiş olduğu dokuma örgü raporunu iki kenar bağlantılı dokuma yöntemine uygun hazırlamış ve uygulamıştır. Dokunan dikişsiz, hortum yapılar, dokuma tezgahından çıkarılarak, ürün haline dönüştürülmüştür.

İlk aşama olarak; alan araştırması sırasında elde edilen, 1970 tarihli, 10 cm x10 cm boyutlarında hazırlanan numune kumaş örneğinin analizi yapılmıştır. Bu aşamada kumaşın öncelikle yüzü (ön) ve tersi (arkası) bulunmuştur. Kumaş yüzünde genellikle daha iyi bir apre verilir, yüzey lifleri daha iyi biçimde kesilmiş ya da kumaş gaze (kumaş yüzeyindeki lif, iplik vb yakma işlemi) edilmiştir, baskı ile renklendirilen kumaşlarda desen kumaş yüzünde daha nettir, desenli kumaşlarda renk efektleri kumaş yüzünde kullanılır, ancak ekose desenli kumaşlar bu kuralın dışındadır, ön plana çıkan gösterişli taraf kumaşın yüzüdür (Başer, 2003; İmer,1987). İkinci aşamada kumaşın çözgü ve atkı yönü tespit edilmiştir. Kumaş da kenar varsa çözgü yönünü bulmak kolaydır, kumaşı gerdiğinizde boyuna esnemez, sağlam, atkıya göre daha yüksek bükümlü, ipliklerden biri tek katlı, diğeri iki katlı, sıklık bir yönde daha fazla ise çözgü ve çözgü yönünde esnemez, kumaş eninde esner (Başer, 2003; İmer,1987). Bu işlemlerden sonra örnek kumaşın santimetredeki çözgü ve atkı sıklığı sayılmıştır. Santimetrede daha az olan iplik miktarının olduğu yön atkı olarak belirlenmiştir. Kumaştan çıkarılan 10 adet atkı ve çözgü iplikleri hassas terazide tartılarak ve boyları ölçülerek iplik numaraları hesaplanmıştır. Daha sonra kumaşın atkı ve çözgü renk raporu planı çıkarılmıştır. Kumaş örgüsü büyüteç ya da lup ile incelenerek küçük raporlu bezayağı örgüsü olduğu tespit edilmiş, örgü raporu planı çizilmiştir.

Fotoğraf 4: Çalışmada kullanılan Seben alaca dokuma kumaş örneği

Uygulamalarda bezayağı, dimi örgüsü ve bezayağı örgü türevlerinden çözgü ripsi tercih edilmiştir. Yörede iki çerçeveli tezgahlar kullanılmaktadır. Son zamanlarda dört çerçeveli yeni tezgahlar da kullanılmaktadır. Bu nedenle; çalışma kapsamında tasarlanan kumaşların üretim çözümlemesi/çözümlemeleri çift katlı hortum dokuma yapısı ve seçilen örgüler dört çerçeveli tezgahta dokunabilecek şekilde gerçekleştirilmiştir. Öneri olarak sekiz (8) ve altı (6) çerçeveli dokuma örgülü örnek de sunulmuştur. Ayrıca çözgü ipliği olarak yörede kullanılan pamuklu çözgü ve atkı iplikleri ve yöresel renkler kullanılarak çözgü ve atkı renk raporu oluşturularak uygulanmıştır.

Fotoğraf 5: Örgü raporu ve iplik örnekleri.

Kırmızı	24			24
Mavi		24		24
Toplam	24	24		48

Tablo 1: Atkı ipliği renk raporu

Kırmızı	24		24
Mavi		24	24
Toplam	24	24	48

Tablo 2: Çözgü ipliği renk raporu

Kumaş Türü	Seben Alaca Dokuma	
İplik Cinsi	Atkı/Çözgü Pamuk ipliği	
İplik Sıklığı (cm/adet)	Çözgü	15 adet/cm
	Atkı	18 adet/cm
Tasarımda Kullanılan Tarak Özellikleri	Tarak No	80 No
	Dişten geçen çözgü sayısı	2 tel

Tablo 3: Kumaş detayı

Seben alaca dokuma (Fotoğraf 7-8) örneğinin kumaş analizi yapılarak, renk ve örgü raporu çıkarılmıştır. Çalışmada kullanılacak çözgü ve atkı iplik renk raporu (Tablo 1-2) oluşturulur. Daha sonra tasarımlarda kullanılacak dokuma örgü raporuna (Fotoğraf 8) karar verilir. Çift katlı hortum dokuma tekniği için çizim yöntemi işlem basamakları kullanılarak dokuma örgü raporu hazırlanmıştır. Hazırlanan çift katlı hortum dokuma örgü raporu tahar, tarak ve armür planı çizilmiştir. Çözgü hazırlama aşamasında çözgü iplikleri yapılan tahar ve tarak planına göre gücü tellerinden ve tarak dişlerinden geçirilmiştir. Dokuma işleminde armür planına göre atkı iplikleri atılarak, dokuma işlemi gerçekleştirilmiştir.

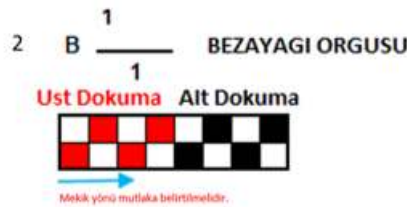
3.1.1. Çift Katlı Hortum Dokuma Tekniği Üretim Aşaması

3.1.1.1. İki kenar bağlantılı (hortum/torba) dokuma örgüsü için üst dokuma ve alt dokuma örgüsü olarak bezayağı örgüsü seçilmiştir (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 6: Bezayağı örgü raporu üst ve alt kumaş için çizimi

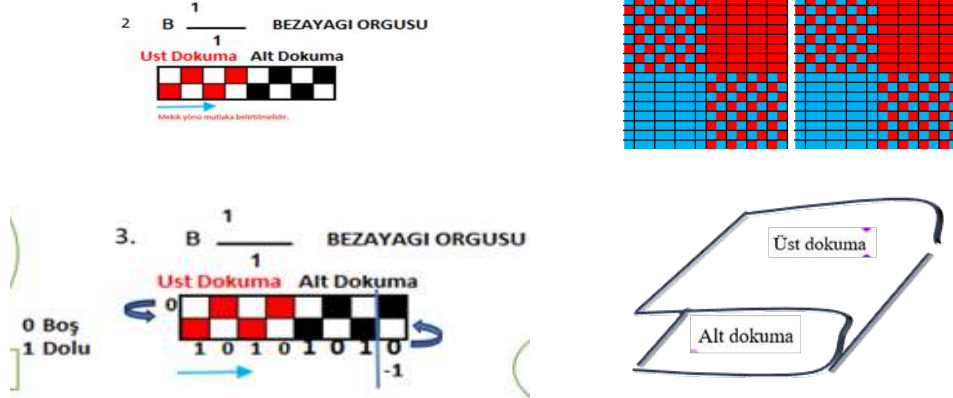
3.1.1.2. Dokuma örgü raporu başlangıç yönüne göre (başlangıç yönü ok işareti kullanılarak belirtilir) üst örgü raporu ile başlanır, daha sonra alt örgü kumaşı raporu çizilir. Üst örgü ve alt örgü raporu iki kez tekrar edilir (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 7: Bezayağı örgü raporu çizimi

3.1.1.3. Seçilen bezayağı örgüsünün kumaş boyunca ve döndükten sonra alt kumaş da düzenli olarak devam edip etmediği rapor üzerinde ok yönünde kontrol edilir (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 8: çift katlı hortum dokuma örgüsünün işlem basamakları 2023.

3.1.1.4. Bezayağı örgüsüne göre 1 dolu 1 boş olarak devam eden örgü dönüşte örgü yapısı bozulduğundan örgü bozulmadan devam edecek şekilde önce alt örgüden -1 çözgü ipliği çıkarılır ya da +1 örgü eklenir. Tekrar örgü raporu kontrol edilir. Örgü raporu bozulmadan devam ediyorsa diğer işleme geçilir. Devam etmiyorsa üst örgüden de -1 çözgü ipliği çıkarılır veya +1 çözgü ipliği eklenir. Kullanılan örgü raporuna göre önce alt örgüden başlayarak çıkarma ya da ekleme işlemi -/+ 2, -/+3 şeklinde düzenlenir (Sarıoğlu, 2010) (Fotoğraf 8).

3.1.1.5. Çözgü rapor düzenlemesi yapıldıktan sonra alt dokuma örgüsünün negatifi ve negatifinin simetrisini alınız. Elde edilen örgü raporu çift katlı hortum dokuma örgü raporunda kullanılacak rapordur. Bu işlem üst üste dokunan iki kumaşın kenar bağlantısı sırasında alt ve üst örgü raporunun aynı yönde devam etmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9: Çift katlı (hortum/torba) dokuma örgü raporu, 2023.

3.1.1.6. Çift katlı hortum dokumaların örgü raporunda kullanılacak alt örgü belirlendikten sonra örgü raporunun çizileceği alan belirlenir. Üst dokuma örgü raporu üstçözgü ve üst atkı ipliklerinin kesiştiği noktalara alt çözgü ve alt atkı ipliklerinin kesiştiği noktalara alt dokuma örgü raporu yerleştirilir. (/) kaldırma işareti Üst çözgü ipliklerisrasında Alt atkı ipliklerinin kesiştiği karelere yerleştirilir. Böylece üst çözgü ipliği sıralarında alt atkı ipliği atılabilmesi için çözgü ipliklerinin kalkmasını ve ağızlık (açıklık) dediğimiz atkı ipliğinin arasından atılmasını sağlar (Fotoğraf 10).

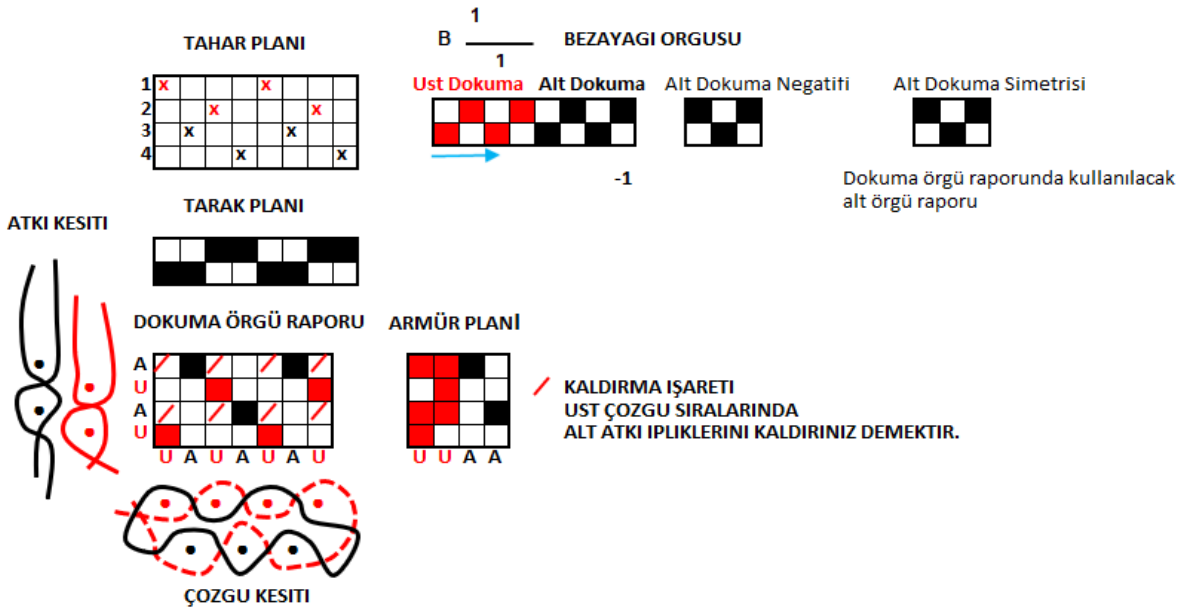
Fotoğraf 10: Çift katlı hortum dokuma örgüsünün işlem basamakları, 2023.

Üst dokuma ve alt dokuma örgüsü yerleştirildikten sonra örgü raporunun tahar, armür ve tarak planı çizilmelidir. Tahar, çözüğünün hangi çerçevelerin gücülerinden geçirileceğini belirler. Bir örgünün en az kaç çerçeve ile dokunabileceğini ve hangi çözüğünün hangi çerçevede yer alması gerektiğini gösteren plana tahar planı denir. Armür planı, dokuma tezgâhında atılacak atkı sırasına göre örgü raporu ve tahar planına uygun şekilde çerçevelerin aşağı yukarı hareketlerini gösteren plandır. Tarak planı ise gücülerden geçen çözüğü ipliklerinin ön tarak dişlerinden geçiriliş düzenini meydana getirir (Bkz. Tasarım 1,2,3,4). Ayrıca bir diştan kaç çözüğü ipliğinin geçeceğini gösteren plandır (Kayadibi, 2013).

Yörede elde edilen bilgiler doğrultusunda ve kumaş analizleri sonucunda kumaşların renk raporları hazırlanmıştır. Renk raporuna göre iplik seçimi yapılarak, numune kumaş için gerekli çözüğü ipliği hesaplanmıştır. Seçilen dokuma örgü raporuna göre tarak planı, tahar planı ve armür planı oluşturulmuştur. Örgü raporunda herhangi bir hata durumunu kontrol etmek, örgü raporu içinde çözüğü ve atkı ipliklerinin hareketini görmek üzere çözüğü ve atkı kesiti çizilmiştir.

3.2. Tasarım ve Uygulama Aşamaları

3.2.1. Tasarım 1

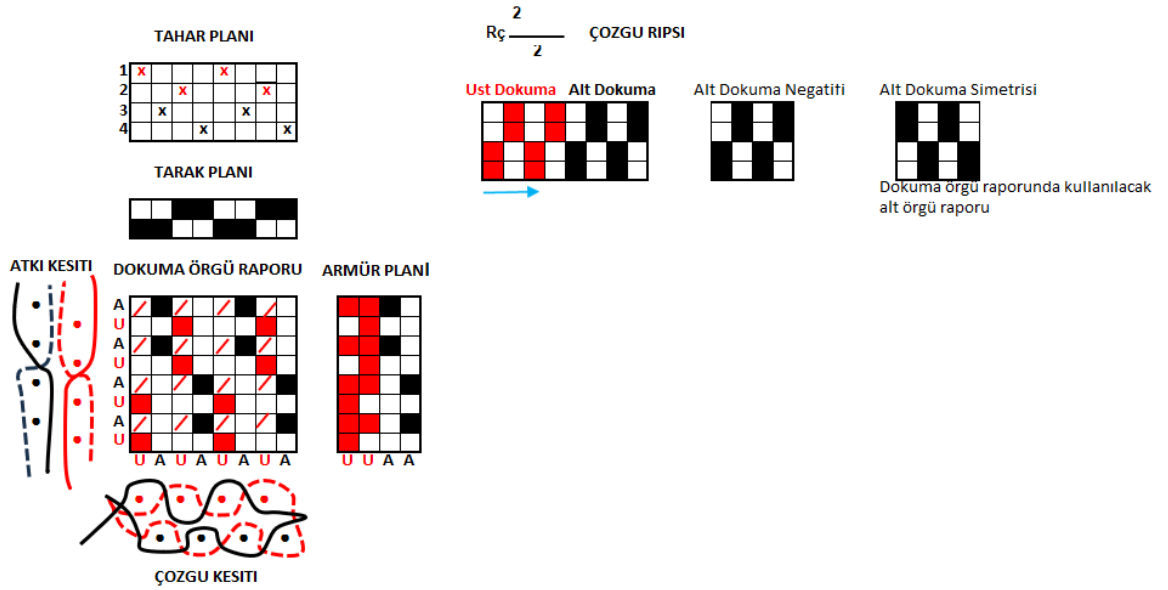
Fotoğraf 11: Tasarım 1-Çift katlı hortum dokumada bezayağı örgüsünün tasarımı.

Bu çalışmada çözgü iplikleri yöre kumaşından yapılan renk analizine göre hazırlanan renk raporuna uygun tezgah gücü tellerinden tahar planına göre geçirilir. Bu uygulama için üst ve alt dokuma örgüsünde bezayağı dokuma örgüsü seçilmiştir. Çift katlı hortum dokuma raporu üretim aşamasına göre hortum dokuma tekniği uygulanır. Bezayağı örgüsüne göre bir dolu bir boş şeklinde düzenli devam eden örgü dönüşte düzeni bozulduğundan -1 çözgü çıkarılmıştır (Fotoğraf 11). Böylece bezayağı örgüsü bozulmadan devam edecektir. Dokuma yapılırken alaca dokumaların renk ve iplik özelliklerine dikkat edilerek hortum tekniği uygulanarak aşağıdaki tasarım oluşturulmuştur. Hortum dokuma tekniği ile seri olarak arka arkaya kenar bağlantılı kumaş elde edilebilir. Aynı şekilde iki kat yerine dört kat dokuma çalışılarak da kumaş üretilebilir (Fotoğraf 13).

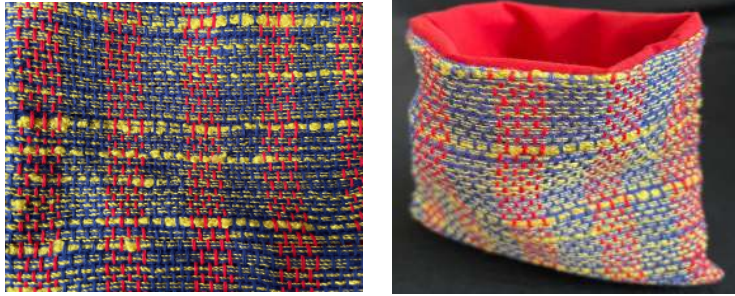
Fotoğraf 12: Bezayağı çift katlı hortum/torba dokuma, 12x10 cm, (Kösedağ, 2023).

3.2.2. Tasarım 2

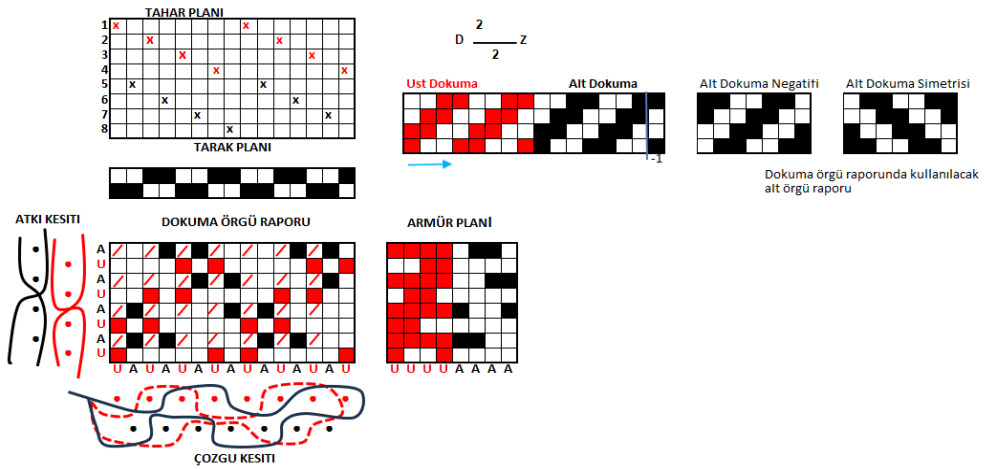
Fotoğraf 13: Çift katlı hortum dokumda bezayağı türevi çözgü ripsi örgüsünün tasarımı.

Bu uygulama aynı çözgü ipliklerine farklı renkte ve çözgü ripsi dokuma örgü raporu kullanılarak çalışılmıştır. Çözgü ripsi bezayağı örgü raporu gibi dört çerçeve ile dokunabilir olmasından dolayı tercih edilmiştir. Atkı ipliği olarak yörede kullanılan renklerden biri olan sarı renk atkı ipliği kullanılmıştır (Fotoğraf 13-14).

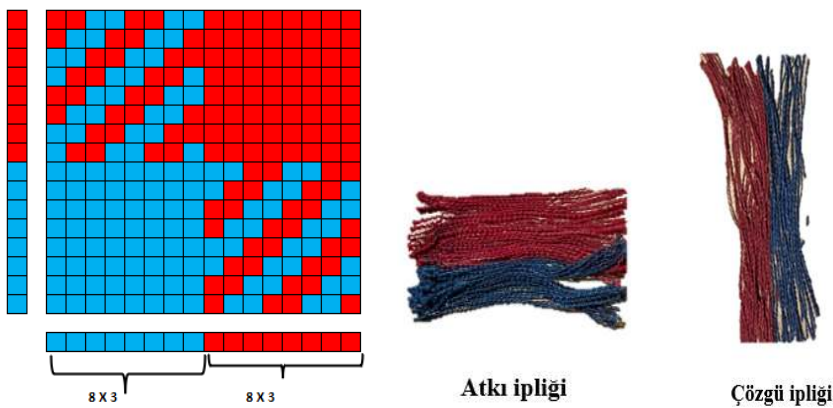

Fotoğraf 14: Çözgü ripsi çift katlı hortum/torba dokuma, 12x15 cm, (Kösedağ, 2023).

3.2.3. Tasarım 3

Fotoğraf 15: Çift katlı hortum dokumada dimi örgüsünün tasarımı, 2023.

Fotoğraf 16: Örgü raporu ve iplik örnekleri.

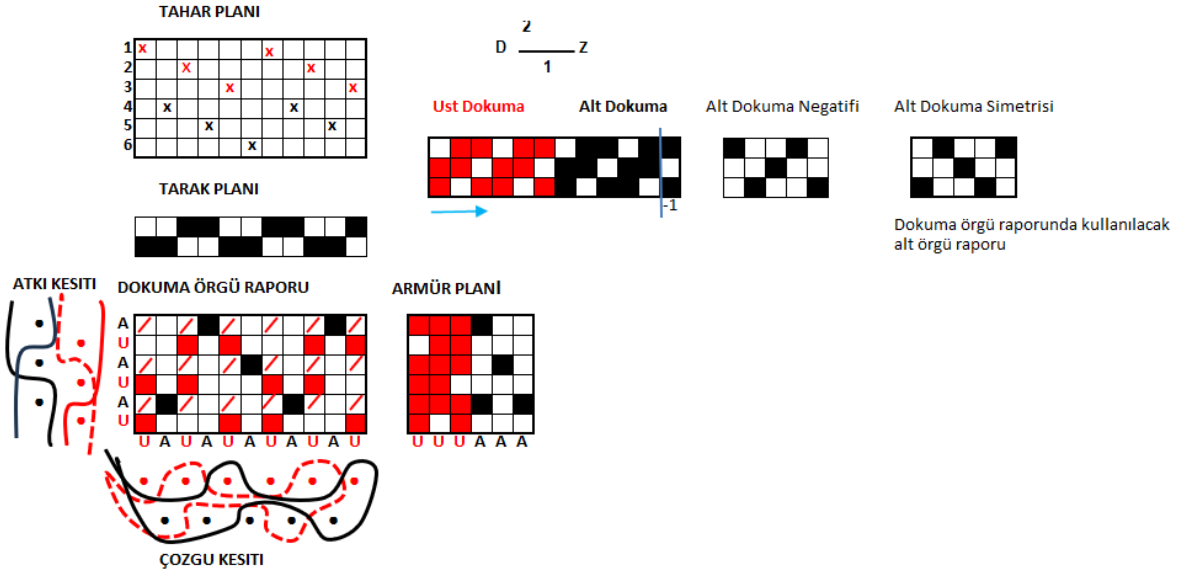

Fotoğraf 17: Dimi çift katlı hortum/torba dokuma, 12x8 cm, (Kösedağ, 2023).

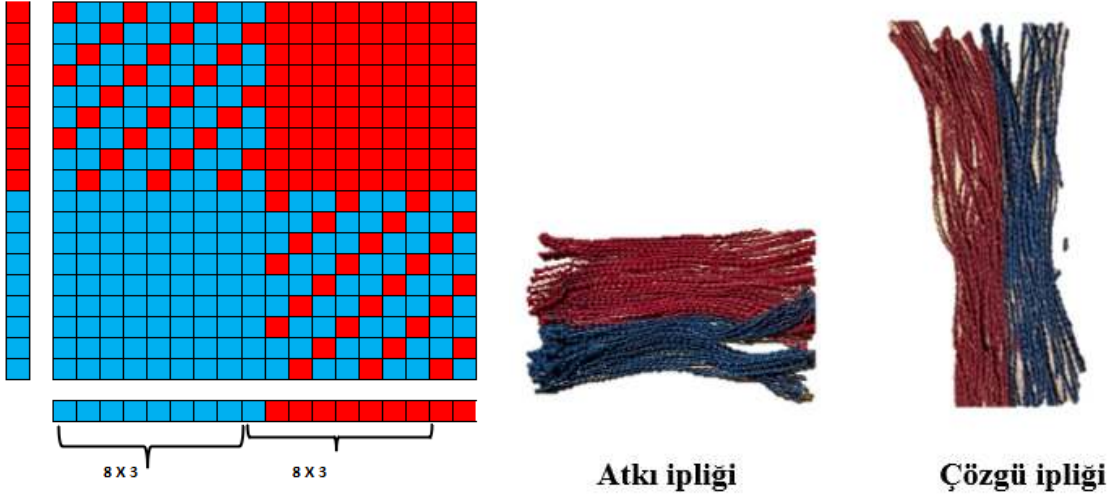
Çalışmada aynı çözgü iplikleri üzerine dimi dokuma örgü raporu tercih edilmiştir. Atkı ipliği olarak tek renk lacivert kullanılmıştır.

3.2.4. Tasarım 4

Dimi tekniği 2/1 oranında kullanılarak aşağıdaki plan uygulanmıştır.

Çalışmada Dimi 2/1 örgü raporu kullanılmıştır.

Fotoğraf 18: Çift katlı hortum dokumada dimi örgüsünün tasarımı, 2023.

3.3. Elde Edilen Kumaşın Ürüne Dönüştürülmesi

Fotoğraf 19: Dimi çift katlı hortum/torba dokuma, 12x10 cm, (Kösedağ, 2023).

Fotoğraf 20: Çift katlı hortum/torba dokuma cüzdan uygulamalarından örnekler, 12x10 cm, (Çağan ve Gündoğdu, 2023).

4. SONUÇ

Çalışma günümüz teknolojileri, değişen ihtiyaçları ve yaşam tarzı karşısında kültürel değerlerimizden olan Seben alaca dokuma kumaşlarının kaybolmadan sürdürülebilirliğine öneri için çift katlı hortum dokuma tekniği kullanılmıştır. Kolb'un deneyimsel öğrenme kuramı ile alaca dokuma kumaş dokuma ve ürün tasarımı önerisi sunulmuştur. Çalışmanın üretici, tasarımcı ve ilgili öğrenciler için yol gösterici olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Dokuma alanına yeni bir bakış açısı ile kültürel miras ürünü yöresel alaca kumaş dokumalarının sürdürülebilirliğine bir öneri getirilmektedir. Bu bakımdan, yapılan çalışmanın yöresel dokuma kumaşların sürdürülebilirliğine çözüm önermek, farkındalık oluşturmak ve deneyimsel tasarım konusunda yapılan araştırmalar için kaynak niteliğinde olduğu düşünülmektedir. Ayrıca;

- Bu tekniğin sürekliliği sağlanarak yeni tasarımlarla yaratıcılığı geliştirebilir ve gelecek kuşaklara aktarılabilir.
- Yörede aktif dokumacılıkla uğraşan yöre halkına bu teknik öğretilerek dokumanın kullanım alanları daha da genişletilebilir.
- Yapılan dokuma çalışmaları günlük kullanımın yanı sıra turizme kazandırılabilir.
- Deneyimsel öğrenme teorisinin kullanılması öğrencilerin kültürel miras farkındalığını, yöresel uygulamaları tanımalarını hem de tasarımda öğrendikleri bilgileri uygulamada ve ürün tasarımı çözümü oluşturmalarında etkili olduğu görülmüştür.

• Yansıtıcı düşünme sadece öğrencilere değil eğitimcilere de çeşitli yararlar sağlar
(Murphy, 1998; Ünver, 2003):

KAYNAKÇA

- Acuner, A. (2001). *Tasarımda Konstrüksiyon Esasları*. İstanbul:Türk Tekstil Vakfı Yayınevi.
- Archer, L.B. (1965) *Systematic Method For Designers* London:The Design Council,
- Archer, L. B. (1981) *A View of the Nature of the Design Research” in Design: Science: Method*, eds. R. Jacques, J. A. Powell, 30–47. IPC Business Press Ltd., Guilford, Surrey.
- Aydın, K. (2022) Somut olmayan kültürel mirasın turizm alanında değerlendirilmesi: Karabük-Ovacık ilçesi örneği (Doktora tezi).
- Bevlin, M. E. (1963) *Design Through Discovery*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Bayazıt, N. (2004) Tasarımı keşfetme: tasarım araştırmalarının kırk yılı. *İtü dergisi/a*, mimarlık, planlama, tasarım, cilt:3, Sayı:1,3-15.
- Balkanal, Z. ve Sökmen, S. (2017) Seben Alaca Dokumaları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 10 (20) , 235-262. URL: <https://dergipark.org.tr/en/pub/mahder/issue/33831/374356>
- Başaran, F. N. (2019) *Basit Yapılı Dokuma Teknikleri*. Ankara: Karınca Yayınları.
- Başaran, F. N. (2023) *Bileşik Yapılı Dokuma Teknikleri. II. Baskı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 378s. ISBN: 978-625-427-915-7. URL: <https://www.nobelyayin.com/bilesik-yapili-dokuma-teknikleri-19626.html>
- Başer, G. (1998) *Dokuma Tekniği ve Sanatı*. Cilt I. İzmir: TMMOB Tekstil Mühendisleri Odası

Yayımları No:2.

Başer, G. (2003) *Kumaş Tasarımı ve Analizi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi

Başer, G. (2005) *Dokuma Tekniği ve Sanatı*. Cilt 2. İzmir: Punto Yayıncılık.

Çatalkaya Gök, E. (2021) *Çitari Kumaşı*. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 11 (2), 443-453.

Çelik Şahin, Ç. (2021) Öğretmenlerin deneyimsel öğrenme ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 60 - 71.

Dölen, E. (1992) *Tekstil Tarihi: Dünyada ve Türkiye’de Tekstil Teknolojisinin ve Sanayiinin Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.

Demirbaş, O. O., ve Demirkan, H. (2007) Learning Styles of Design Students and The Relationship of Academic Performance and Gender in Design Education. *Learning and Instruction*, 17(3), 345-359.

Eraslan, I. ve Atalayer, G. (2013) Anadolu’da “alaca” üzerine karşılaştırma. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6 (11), 253. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275448>.

Gürçüm, B. H., Yalçın, M. (2016) Geleneksel Tekstil Tasarımı İçin Tasarım Algoritması Önerisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47 www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

Halaçeli Metlioğlu, H., ve Durmaz, H. (2018) Tasarımda Problem Çözme Eylemi Kapsamında Dokuma Kumaş Tasarımında Örnek Bir Uygulama. *Journal Of The Cukurova University Institute Of Social Sciences*, 27(1).

İmer, Z. (1997) *Dokuma Tekniği I; 369 Renkli Desen Örnekleri ile Basit Dokuların Kumaş Analizi ve Mesleki Hesaplamaları*, 3. Baskı, Ankara.

İmer, Z. (1989) *Dokuma Tekniği II; 386 Renkli Desen Örnekleri ile Kuvvetlendirilmiş ve Çok Katlı Dokumalarla-Özel Bağlantı İplikleriyle Dokunan Dokular*, Ankara.

İnalçık, H. (2008) *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın: 1557, 1. Baskı.

Korkutata, Z. (2014) Bolu İli Seben İlçesi Geleneksel El Dokumaları. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Kayadibi, P. (2013) Dar dokuma kumaş yapıları ve üretimi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Kılıçarslan, H., Etikan, S., Evecen, A. (2017) El Sanatlarında Ekonomik Kaygılarla Ortaya Çıkan Yeni Tasarımlar. *Kalemşi Dergisi*, 5(9), 33-45.

Kolb, Alice Y. and Kolb, David A. (2017) “Experiential Learning Theory as a Guide for Experiential Educators in Higher Education,” *Experiential Learning & Teaching in Higher Education: Vol. 1 : No. 1* , Article 7. URL: <https://nsuworks.nova.edu/elthe/vol1/iss1/7>

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Koca, E. Ve Mendi, M. (2021) Tur Bisikletçileri İçin Fonksiyonel Yelek Kavramsal Tasarım Süreci. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), Yaz, s. 185-202.

Kurtuldu, E. ve Önlü, N. (2018) Tasarımda Yaratıcılık, Yaratıcı Düşünce, Gelecek ve Öngörü. Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Sanat Araştırmaları Sempozyumu. 11-14 Nisan.

Meriç, D. Kurtuldu, E. ve Önlü, N. (2018) Geleneksel El Sanatlarının Günümüze Etkilerine Bir Örnek:Yaratıcı Endüstrilerin Tekstil Tasarımı Bağlamında İncelenmesi. The 5th International Turkish Culture And Arts Presentation Workshop And Symposium, Tbilisi, Georgia, 21 - 25 March 2018, pp.31-35

Murphy, S.M. (1998) Introduction: Reflection-In portfolios and beyond. *The Clearing House*, 72(1), 7-9.

Osterkamp, P. (2014) Introducing Double Weave: This is taken from my new book, “Weaving for Beginners” on page 245. URL: <https://peggyosterkamp.com/introducing-double-weave/> (Erişim Tarihi:02.11.2023).

Önder, E. (1995) *Tekstil Mekaniği II Dokunmuş Kumaş Geometrisi ve Mekaniği*, İTÜ. İstanbul: Makine Fakültesi Ofset Atölyesi.

Önlü, N. (2004) Tasarımda Yaratıcılık Ve İşlevsellik Tekstil Tasarımındaki Konumu, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:3 (Sayı:1), ss. 85-95.

Özgen, T. ve Türkyılmaz, T. A. (2003). *Örgü Bilgisi Temel Ders Kitabı. (1. Basım)*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

Önlü, N. (2006) Değişen Yüzlü Dokuma Kumaşlarda Farklı Malzeme, Dokuma Tekniği, Örgü Ve Renk Tekstil ve Mühendis , 13 (64), URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teksmuh/issue/12882/156091>

Salman, F. (2004) “Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz”, *Sanat Dergisi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, Sayı: 6, s. 13 – 42. Sayı: 6.

Sarıoğlu, H. (2010) Dokuma Teknolojisi I-II. Yayınlanmamış Ders Notları, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Ankara.

Soysaldı, A., GÖK (Çatalkaya) E. (2016) Ülker Muncuk Müzesinde Bulunan Bazı Alaca Kumaş Örneklerinin Teknik ve Desen Özellikleri, VI. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/ Sanat Etkinlikleri, 12-14 Mayıs, Konya.

Türkmen, N. (2009) Tekstil ve Moda Tasarımı Açısından Sürdürülebilirlik Ve Dönüşüm. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi.

Ünver, G. (2003) *Yansıtıcı düşünme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Yanxue Ma, Wenliang Xue, Yi Ding, Yunying Liu, Run Wen and Qian Zhang. (2022) Enhancing Design Ability Through Experiential Page 2 of 7 Learning in Textile Design Education. *J Textile Sci & Fashion Tech* 9(5), JTSFT.MS.ID.000721. DOI: 10.33552/JTSFT.2022.09.000721.

Yardımcı (Gürcan), K. (2016) Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, Volume 2, (Special Issue1), August, 2016. Special Issue on the Proceedings of the 5th ISCS Conference, Kazakhstan, 2016.

Yıldız, T. (2023) Somut olmayan kültürel mirasın kayıt altına alınması: katılımlı, yaşayan

dijital envanterler. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 754-766. DOI:10.29000/rumelide.1372407.

Wilson, J. (2001) *Handbook of textile design Principles, processes and practice*, England: Textile Institute. Woodhead Publishing ISBN 1 85573 573 3.

Kaynak Kiřiler

Ayře Arabacıoğlu, Musa Sofular Köyü/Seben, 2023

Ebru Kösedağ, Yüksek Lisans đrencisi

Neře ađan ve Sena Gündoğdu (4. Sınıf đrencileri)